

Загальна рецептура

- Рецепт (від лат. *receptum* – взятє; *documentum receptum* – взятий документ) – це письмове звернення лікаря, фельдшера чи акушера в аптеку до фармацевта, згідно з яким аптека виготовляє і видає вказані ліки, а хворий приймає їх за вказаними в цьому документі способом і дозами.
- **Recipe: Tincturae Convallariae 15 ml**
Da.
Signa. По 15 крапель 3 рази на добу.
- Рецепт – це важливий юридичний, а у випадку безкоштовного пільгового продажу ліків, і грошовий документ.
- До вивчення рецепту, напрацювання навичок його правильного заповнення потрібно відноситися з відповідальністю, бо будь-які помилки, або неточності у назві діючої речовини неприпустимі, вони можуть призвести до непередбачуваних, якщо не трагічних наслідків.

- Лікар повинен заповнювати усі передбачені у бланку пункти; а латиною – тільки середню частину рецепта, де він безпосередньо перераховує готові медикаменти, або інгредієнти для приготування того чи іншого лікарського препарату і операції, необхідні для його виготовлення та застосування.
- Скорочення цих позначень і вказівок дозволяється в межах прийнятої медичної і фармацевтичної практики.
- Рецепт виписується на стандартному бланку (105×148 мм) чітко і розбірливо, без виправлення, чорнилом або кульковою ручкою.
- Лікарі, що мають право видачі рецепту, зобов'язані вказувати в них свою посаду і звання, ставити підпис і завіряти її особистою печаткою.

Структура рецепта

I. **Inscriptio** (напис) – штамп лікувального закладу (адреса, номер телефону лікувального закладу) і його шифр, слова «дорослий / дитячий».

II. **Datum** - дата виписування рецепта.

III. **Nomen aegrōti** – прізвище, ініціали та вік хворого (вік вказується до 14 і після 60 років пацієнта).

IV. **Nomen medīci** – прізвище та ініціали лікаря (якщо лікар виписує ліки для себе, то замість прізвища він може написати: pro auctōre – для автора або pro me– для мене).

Структура рецепта

Praescriptio – «пропис», латинською мовою, який складається з

- V. **Invocatio** – звернення лікаря до фармацевта, виражене словом *Resīpe: (Rp.:)* – візьми! (Це одна з латинських частин рецепта, яку доповнюють дві наступні).
- VI. **Designatio materiārum** – перелік лікарських речовин (складників) та їх кількості.

Структура рецепта

VI. **Designatio materiārum** – перелік лікарських речовин (складників) та їх кількості. Це основна частина рецепта

- 1) **basis seu remedium cardināle** – основа або кардинальний засіб, за допомогою якого досягається основна терапевтична дія;
- 2) **remedium adjūvans** – допоміжний засіб, фармакологічна дія якого посилює дію основного або, навпаки, знижує його небажаний побічний ефект;
- 3) **remedium corrigens** – корегуючий засіб, який покращує смак ліків або зменшує подразнюючу дію, надає колір, змінює запах ліків (це можуть бути цукор, сироп, м'ятна вода тощо);
- 4) **remedium constituens** – формоутворюючий засіб, який надає бажаної форми лікам, але фармакологічної дії на організм в більшості випадків не має (цукор, крохмаль – для порошків; дистильована вода, алкоголь тощо – для рідких форм; жирова основа (частіше вазелін чи ланолін) – для приготування мазей; масло (олія), какао – для приготування свічок, клубочків).

Структура рецепта

VII. **Subscriptio** - вказівки фармацевту латинською мовою про спосіб виготовлення ліків, їх форму, дози, форму упаковки.

VIII. **Signatūra** – позначення, яке складається з обов'язкового латинського слова *Signa* познач чи *Signetur* позначити. Це вказівки хворому про дозу на один прийом, частоту прийомів ліків, час і спосіб вживання. Ці вказівки пишуться державною мовою або такою, яку хворий розуміє.

IX. **Nomen medici et sigillum personāle** – особистий підпис і печатка лікаря.

- П'ята, шоста і сьома частини рецепта пишуться латинською мовою. Вони, власне, і складають латинську частину рецепта.

Види рецептів

- Якщо у рецепті виписується одна лікарська речовина, то такий рецепт називається простим (**formūla remediōrum simplex**).
В subscriptio простого рецепта лікар пише Da!
Signa!
- При скороченому способі прописування препарату в одному рецептурному рядку вказують лікарську форму, діючу лікарську речовину і дозу або кількість на курс лікування.
наприклад:

Recipe: Unguenti Xeroformii 3% 10,0
Detur
Signetur. Очна мазь.

Види рецептів

- Якщо в рецепті випи́сується дві або більше лікарські речовини (перелік всіх вхідних в нього інгредієнтів (лат *ingrediens*, *-ntis* - «вхідний») із зазначенням кількості кожного з них), то рецепт називається складним (***formŭla remediōrum composĭta***).
- В *subscriptio* лікар пише, яка форма повинна бути виготовлена:

Misce, fiat pulvis – змішай, щоб утворився порошок;

Misce, fiant suppositoria – змішай, щоб утворилися свічки тощо.

Види рецептів

- Після зазначення форми ліків у складному рецепті вказується, скільки доз потрібно видати:

Da (Dentur) tales doses numero...

Видай (видати) таких доз кількістю

- Кожна нова назва пишеться з нового рядка та з великої букви. Такий пропис часто закінчується формулюванням **Misce, fiat**.

Recipe: Xeroformii 1,0
                          Zinci oxydi 5,0
                          Lanolini
                          Vaselini ana 10,0
                          Misce, fiat unguentum
                          Da.
                          Signa. Наносити на уражені ділянки шкіри.

Схема-модель рецептурного рядка

Виписування таблеток і супозиторіїв

- При скороченому виписуванні таблеток і супозиторіїв з одним інгредієнтом можна ставити назву лікарської форми в Acc. Sing. (Tabulettam, Suppositorium). У такому випадку виписка закінчується фразою: «Da (Dentur) tales doses numero....».

Recipe: Tabulettam Digoxini 0,0001
Da tales doses numero 12
Signa. По одній таблетці 1 раз на день

Recipe: Suppositorium cum Ichthyolo 0,2
Dentur tales doses numero 10
Signa. По одній свічці на ніч.

Виписування таблеток

- Розповсюджена також виписка таблеток, в якій вказується назва лікарської речовини і її разова доза, а закінчують виписку визначенням числа таблеток в стандартному виразі «Da (Dentur) tales doses numero...in tabulettis». «Видай такі дози числом... в таблетках.»

Recipe: Digoxini 0,0001

Da tales doses numero 12 in tabulettis

Signa. По 1 таблетці 1 раз на день.

Комбіновані лікарські препарати

- Досить поширеною є модель рецептурного припису, згідно з якою готові офіційні (стандартні) лікарські засоби (таблетки, свічки, мазі, кульки тощо) виписують **під певною комбінованою (тривіальною) назвою**.
- Назва лікарської форми пишеться в Acc. sing. або plur., комбінована (тривіальна) назва в Nom. sing. у лапках або без них, вказується лише загальна кількість лікарського засобу, наприклад:

Recipe: Tabulettas «Theraphyllum» numero 10;

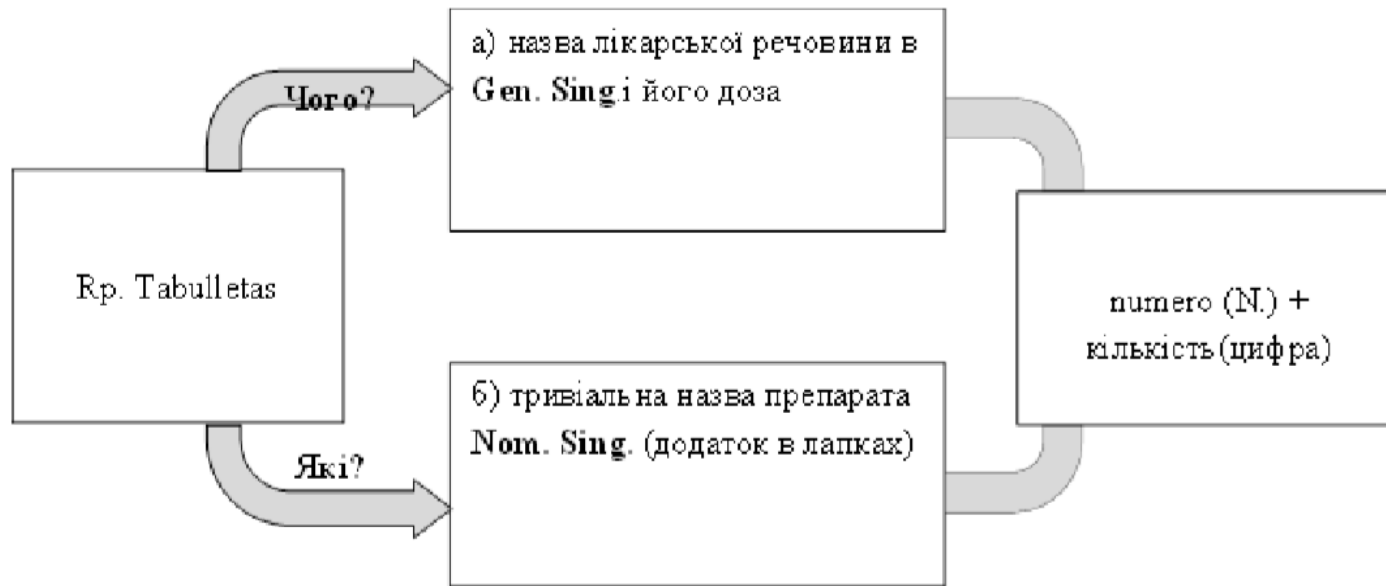
Recipe: Suppositoria «Anusolum» numero 12.

Rp.:   Tabulettas “Citramōnum” № 10.

Rp.:   Suppositoria “Neo-Anusōlum” № 5

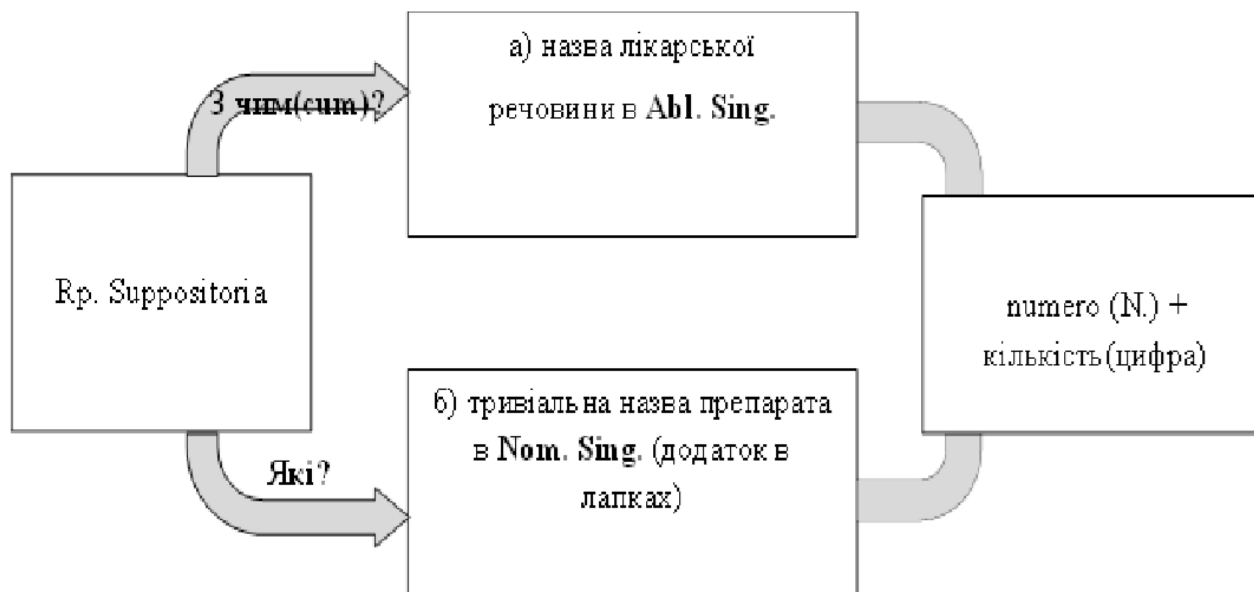
Схема пропису таблеток

Схема пропису таблеток:

Recipe: Tabulettas Monomycini 0,25 numero 50
                          Detur.
Signetur. По 1 таблетці 2 рази а день.

Схема пропису свічок

Recipe: Suppositoria cum Ichthyolo 0,2 numero 10
Detur.

Signetur. По 1 свічці на ніч.

Recipe: Suppositoria «Anaesthesolum» numero 12
Detur.

Signetur. По 1свічці на ніч.

Правила оформлення Designatio materiārum

- Під словом «Recipe» нічого не пишеться.
- Назва кожної лікарської речовини (складника) пишеться з нового рядка у Gen. з великої літери і з визначенням її кількості.

Правила оформлення Designatio materiārum

З великої літери пишуться також назви лікарських препаратів, рослин, хімічних елементів, лікарських речовин і їх поєднань, назви катіонів у солях.

Назви частин рослин (листіків, кореня, кори, плодів, насіння тощо), якщо ними не починається рядок рецепта, а також назви аніонів солей, оксидів і всі прикметники, дієприкметники, прислівники, прийменники пишуться з малої літери, наприклад:

Rp.:	Infūsi herbae Adonīdis vernalis 6,0:	180 ml.
	Natrii bromīdi	6,0
	Codeini phosphātis	0,18
	Misce. Da.	
	Signa.	

Дозування лікарських речовин вказують з правого боку рецепта, в стовпчик.

Правила оформлення Designatio materiārum

Сипкі і тверді речовини виписують в грамах або частинах грама і їх кількість позначається арабськими цифрами за десятковою системою. Слово “грам”, “дециграм”, “сантиграм”, “міліграм” не пишуться.

1 грам - 1,0;

1 дециграм - 0,1;

1 сантиграм - 0,01;

1 міліграм - 0,001.

Recipe: Unguenti Zinci

30,0

Recipe: Anaesthesini

0,3

Recipe: Anaesthesini

0,3

Recipe: Extracti Belladonnae

0,015

Правила оформлення Designatio materiārum

Рідкі лікарські засоби виписуються і в грамах і в мілілітрах (ml), кількість яких також позначається арабськими цифрами, рідше – в грамах.

Слово “мілілітр” у скороченій формі (ml) пишеться після цифрової вказівки їх кількості.

Recipe: Olei Vaselini   30 ml

Recipe: Extracti Crataegi fluidi   20 ml

Recipe: Solutionis Papaverini hydrochloridi 2%   1,5 ml

Recipe: Solutionis Acidi borici 2%   1,5 ml

Правила оформлення Designatio materiārum

Якщо призначають рідкий лікарський препарат в кількості менше 1 ml, то він дозується в краплях.

Кількість крапель позначається римськими цифрами, перед якими слово крапля (краплі) ставлять у знахідний відмінок однини **guttam (gttm)** або множини **guttas (gtts)**, якщо виписують дві і більше крапель, наприклад:

Recipe: Solutionis Adrenalini hydrochloride 0,1% guttam I

Rp.: Olei Menthae piperitae guttam I (gttm I)

Recipe: Olei Menthae piperitae guttas V

Rp.: Olei Menthae piperitae guttas III (gttsIII)

Правила оформлення Designatio materiārum

Деякі лікарські засоби (наприклад, антибіотики) можуть дозуватись в біологічних одиницях дії (ОД), кількість яких може становити сотні тисяч і мільйони:

Rp.: Streptomycini   1000000 ОД

Recipe: Tetracyclini   100000 ОД

Recipe: Benzylpenicillini-natrii   250000 ОД

Правила оформлення Designatio materiārum

Якщо виписують поспіль дві або більше лікарські речовини в однакових кількостях, то кількість вказується тільки один раз при останньому з них, а перед цифрою ставлять слово **ana** (скорочено **āā**), що означає “порівно”, наприклад:

Rp.: Tinctūrae Valeriānae aethereaе
Tinctūrae Convallariae ana 30,0

Recipe: Amidopyrini
Analginі ana 0,25
Da tales doses numero 12 in tabulettis
Signa. По одній таблетці при головному болю.

Правила оформлення Designatio materiārum

- Якщо рецептурний рядок не вмістився, то його переносять на наступний, відступивши від початку рядка так, щоб кількість речовини була справа. Під «Recipe:» залишають вільне поле.
- «Signa» розміщують на окремому рядку, після чого ставиться крапка; призначення ліків і спосіб їх застосування пишеться з великої літери українською мовою.

ДОДАТКОВІ НАПИСИ У РЕЦЕПТАХ

- Якщо виникла потреба придбати ліки в аптеці терміново, то лікар (фельдшер) у верхній частині рецептурного бланка зазначає “Cito!” (швидко!), чи “Statim!” (негайно!).
- Надпис підкреслюють і в кінці її ставлять знак оклику.
- Якщо за одним рецептом потрібно і можна придбати ліки повторно, то у верхній частині рецептурного бланка позначається Bis repetatur! (повторити двічі) або Repete bis! (повтори двічі).

СКОРОЧЕННЯ В РЕЦЕПТАХ

При виписуванні рецептів лікарі в основному послуговуються різними скороченнями у відповідності до загальноприйнятих правил. Скорочують як окремі слова, так і цілі рецептурні вирази.

Зазвичай скорочують:

- назви лікарських форм і галенових препаратів;
- назви органів рослин;
- вказівки фармацевтові;
- рецептурні вислови.

Скорочення, згідно з правилами, повинні закінчуватися приголосною. Якщо ж поруч у слові стоїть дві або три приголосні, то при скороченні слова скорочення повинно закінчуватися останньою: *divīde* – *div.* – розділи, поділи; *emplastrum* – *empl.* – пластир.

Не допускаються скорочення позначень близьких за назвою інгредієнтів: *Sulf.* – (*sulfas* чи *sulfis*? – невідомо), *nitr* – (*nitras* чи *nitris*?).

Практикуються деякі нестандартні скорочення:

āā – *ana*;

cps. – *compositus*;

dct. – *decoctum*;

hb. – *herba*;

pct. – *praecipitatus*;

t-ra, *tct.* – *tinctūra*.

Найважливіші загальноприйняті рецептурні скорочення

Скорочена форма	Повне написання	Значення
āā	ana	по, порівну
ac., acid.	acīdum	кислота
add.	adde	додай
aq. dest.	aqua destillāta	дистильована вода
aq. purif.	aqua purificāta	очищена вода
aq. pro inject.	aqua pro injectionībus	вода для ін'єкцій
bol.	bolus	глина
but.	butyrum	масло (тверде)
comp. cps.	compositus, a, um	складний
concentr.	concentrātus, a, um	концентрований

Найважливіші загальноприйняті

Скорочена форма	Повне написання	Значення
concis.	concīsus, a, um	різаний, порізаний
consp.	consperge	посип
contus.	contūsus, a, um	товчений, потовчений
cort.	cortex	кора
crystall.	crystallisātus, a, um	кристалічний
D.	Da / Detur / Dentur	Видай. Видати.
dec.dct.	Decoctum	відвар
dep.	depurātus, a, um	очищений
dil.	dilūtus, a, um	розведений
div.	Divide	розділи

Найважливіші загальноприйняті

Скорочена форма	Повне написання	Значення
div.in p. aeq	divīde in partes aequāles	розділи на рівні частини
D.S.	Da. Signa. / Detur. Signetur	Видай. Познач
D.t.d. №	Da tales doses numero	Видати такі дози кількістю
empl.	emplastrum	пластир
em., emuls.	emulsum	емульсія
ext.s.lint.	extende supra linteum	намаж на полотно
extr.	extractum	екстракт, витяжка
f.	fiat (однина), fiant (множ.)	хай утвориться / утворяться
fl., flor.	flos	квітка
fluid.	fluidus, a, um	рідкий (про екстракти)

Найважливіші загальноприйняті

Скорочена форма	Повне написання	Значення
fol.	folium	листок
fr., fruct.	fructus	плід
gel.	gelatinōsus, a, um	желатиновий
glob.	globŭlus	кулька
glob.vagin.	globulus vaginālis	вагінальна (піхвова)
gran.	granŭlum	кулька ґранула
gttm., gtts.	guttam, guttas	краплю, краплі (крапель)
hb., herb.	herba	трава
inf.	infŭsum	настій
in amp., in ampull.	in ampullis	в ампулах

Найважливіші загальноприйняті

Скорочена форма	Повне написання	Значення
in caps.amyl.	in capsŭlis amylaceis	в крохмальних капсулах
in caps.gel.	in capsŭlis gelatinōsis	в желатинових капсулах
in caps.operc.	in capsŭlis operculātis	в капсулах, закритих кришечкою
in ch.cer.	in charta cerata	у навоскованому папері
in ch.paraff.	in charta paraffināta	у парафінованому папері
in lag.origin.	in lagēna origināli	в оригінальній пляшці
in obl.	in oblātis	в облатках
in oll.	in olla	в баночці
in scat.	in scatŭla	в коробочці
in sacc.chart.	in saccŭlo chartaceo	в паперовому мішечку,
	in saccŭlis chartaceis	в паперових мішечках

Найважливіші загальноприйняті

Скорочена форма	Повне написання	Значення
in tab.	in tabulettis	в таблетках
in tab.obd.	in tabulettis obductis	в таблетках, покритих оболонкою
in tub.	in tuba, in tubis	у тубі, у тубах
in vitr. fusc.	in vitro fusco	в темній склянці
in vitr. nigr.	in vitro nigro	в чорній склянці
l.a.	lege artis	за правилом науки
lat.	latitudīne	шириною
linim.	linimentum	лінімент
liq.	liquor	рідина
long.	longitudīne	довжиною

Найважливіші загальноприйняті

Скорочена форма	Повне написання	Значення
M.	Misce. Misceātur	Змішай. Змішати
m.pil.	massa pilulārum	пілюльна маса
ml.	millilitrum	мілілітр
mixt.	mixtūra	мікстура, суміш
mucil.	mucilāgo	слиз
OD		Одиниця дії
O.D.	ocūlo dextro	у правому оці
O.S.	ocūlo sinistro	в лівому оці
O.utro	ocūlo utro	в кожному оці
ol.	oleum	олія
olleos.	oleōsus, a, um	олійний

Найважливіші загальноприйняті

Скорочена форма	Повне написання	Значення
past.	pasta	паста
pil.	pilŭla	пілюля
M.f.m.pil., e qua form.pil. №.	Misce, fiat massa pilulārum, e qua formentur pilŭlae numĕro	Змішай, щоб утворилася пілюльна маса, з якої сформувати пілюлі кількістю
pct., praec.	praecipitātus, a, um	осаджений
pro infant.	pro infantĭbus	для дітей
pro inject.	pro injectionĭbus	для ін'єкцій
pulv.	pulvis	порошок
pulver.	pulverātus, a, um	порошкоподібний
q.s.	quantum satis	скільки треба

Найважливіші загальноприйняті

Скорочена форма	Повне написання	Значення
r.,rad.	radix	корінь
rect., rectif.	rectificātus, a, um	очищений
Rep.	Repēte! Repetātur!	Повтори! Повторити! (Хай буде повторено!)
rhiz., rh.	rhizōma	Кореневище
Rp.:	Recipe:	Візьми:
S.	Signa. Signētur	Познач. Позначити (Хай буде позначено)
sem.	semen	насіння
sicc.	siccus, a, um	сухий
simpl.	simplex	простий
sir.	sirūpus	сироп

Найважливіші загальноприйняті

Скорочена форма	Повне написання	Значення
sol.	solutio	розчин
spec.	species	збір
spir.	spirītus	спирт
spiss.	spissus	густий
Steril.	Sterilīsa! Sterilisētur!	Простерилізувати!
succ.	succus	сік
supp.	suppositorium	свічка
susp.	suspensio	суспензія
tab.	tabuletta	таблетка
t-ra, tct.	tinctūra	настоянка

Найважливіші загальноприйняті

Скорочена форма	Повне написання	Значення
tr.	tritus, a, um	тертий
ung.	unguentum	мазь
us.ext.	usus externus	зовнішнє вживання
us.int.	usus internus	внутрішнє вживання
vagin.	vaginālis, e	вагінальний, піхвовий
V.!	Verte!	переверни (сторінку)
Vitr.	vitrum	склянка